

Virtual Education Style: A Step towards Improving the Knowledge of Mothers with Student Children in Karaj

Talebpour Akbar^{1*} , Lashani Fatemeh²

1. Associate Professor, Department of Social Sciences Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran.

2. Master of Social Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author Email: a.talebpour@alzahra.ac.ir ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1644-6117>

Received: 09/7/2025, **Revised:** 05/12/2025, **Accepted:** 8/04/2025

Abstract

The spread of the COVID-19 pandemic and the virtualization of education have significantly increased both Internet usage and its penetration rate, particularly among housewives. In light of the social (physical) distancing policy and the shift to virtual education, the presence of women in digital networks and its impact on their virtual knowledge has gained considerable importance. This study aims to investigate the impact of virtual education styles on enhancing the virtual knowledge of mothers in Karaj. The statistical population of the study consisted of mothers with student children, from which a sample of 384 participants was selected using random cluster sampling. The theoretical frameworks applied in this research were Dissemination Theory, Habermas' Public Sphere, and Cyberfeminism. The research method was survey-based, and the findings were analyzed using SPSS software. The results indicated that the virtual education style is effective in improving mothers' media literacy. Additionally, several variables had a significant impact on media literacy, including the number of hours spent working with children, the level of familiarity with technology, access to Internet devices, the educational method employed, technology usage skills, ease of access, years of Internet usage, familiarity with SHAD, participation in training courses, and the level of SHAD usage.

Keywords: Virtual education style, mothers, students, social distancing, Karaj

How to Cite: Talebpour, A; Lashni, F. (2025). Virtual Education Style: A Step Towards Improving the Knowledge of Mothers with Student Children in Karaj. *Journal of Sociology of Lifestyle*, 10(2), 1-27. [In Persian].

Extended Abstract

Background and Purpose

Before the COVID-19 pandemic, virtual education was regarded as supplementary or secondary education. However, during the pandemic, it became the predominant educational method, leading to the formation of a new educational style based on virtual learning. This shift led to the widespread adoption of virtual education across all levels of schooling, from elementary to university. Replacing traditional face-to-face education with virtual education required the use of modern communication technologies and an increased Internet penetration rate globally. Considering the critical role of virtual education in enhancing the knowledge and skills of housewives with children in the realm of modern communication technologies, this study examines the role of virtual education in improving the knowledge of mothers in Karaj. Specifically, it seeks to address how the spread of virtual education has contributed to improving the virtual knowledge of mothers, from various perspectives, and the extent of its effectiveness in each domain.

Materials and Methods

Social learning theories are based on the idea that people learn through interactions and by observing others' behaviors. In this model, mothers can acquire new skills by observing their children, who may be using virtual educational technologies. This implies that children could transfer digital behaviors to their mothers through their use of virtual education tools. The study targeted a sample size of 384 mothers with student children, selected from the statistical population of mothers living in Karaj, which numbered 471,177 according to the 2016 national census (Statistical Center of Iran). Data processing was conducted using SPSS software. To assess the validity of the measurement tool, face validity and expert consensus were utilized, confirming the face validity of the questionnaire. Additionally, the reliability of the tool was measured using Cronbach's alpha index, which yielded a high value of 91, indicating the tool's desired reliability.

Findings

The study's findings revealed that the number of hours mothers dedicated to supporting their children's work positively influenced the improvement of their virtual knowledge. Previous familiarity with cyberspace was also a significant factor in improving virtual knowledge. Additionally, greater access to Internet devices and facilities played a crucial role in enhancing virtual knowledge. The method of teaching children, particularly the level of reliance on virtual knowledge and the use of related software, also contributed to increasing the virtual knowledge of the study participants. Moreover, the skill of using the Internet, although a prerequisite for working in the virtual space, was instrumental in boosting mothers' virtual knowledge. Other factors that influenced virtual knowledge included the ease of access to cyberspace and the duration of Internet usage. Familiarity with the SHAD program and the availability of relevant training courses also played a role in improving virtual knowledge, albeit with a smaller impact. The study found that the amount of Internet use and the use of SHAD were not significant predictors of virtual knowledge improvement. Additionally, the presence of electronic equipment such as headsets and light pens did not contribute significantly to improving virtual knowledge in the regression model.

Discussion and Conclusion

Copyright ©The authors

Publisher: University of Tabriz, Tabriz, Iran

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

The research findings indicate that virtual education has both increased women's social connections and awareness of various social, cultural, scientific, and educational issues. These results align with the theories of cyberfeminism, which suggest that technological systems can be used to construct power and knowledge, thereby improving societal conditions, disrupting existing practices, and contributing to societal progress. The authors argue that issues such as the patriarchal system, lack of digital skills, security concerns in cyberspace, illiteracy, and insufficient media literacy among women may, to some extent, support the claims of cyberfeminist theory regarding women's empowerment and their active presence in cyberspace. The study concluded that the use of new technologies and training in digital communication tools can empower women and enable them to function effectively within technological systems. Based on the results, the emergence and development of new communication technologies can transform existing practices, leading to the empowerment and improvement of women's knowledge.

Authors' Contributions

Akbar Talebpour, Associate Professor of the Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University in Iran, served as the first author and corresponding author of the article, and Ms. Fatemeh Lashni, a Master's degree in Social Sciences and a graduate of Alzahra University, served as the second author of this article.

Conflicts of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

References

- Abraham, K. (2014). Women in Cyberspace: A New Key to Emancipatory Politics of Location. In: Brazal, A. M., Abraham, K. (eds) *Feminist Cyberethics in Asia*. Palgrave Macmillan's Content and Context in Theological Ethics. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9781137395863_5
- Afsheen S, Idrees N(2022) Social media and women empowerment in Pakistan: A study of opportunities and challenges. *Journal of Mass Communication* 27(2): 169–186
- Alikhah, F., Koohestani, S. and Vaghehdashti, T. (2017). The Role of Social Media in the Life of Women(Case Study: Rasht). *Journal of Woman in Culture and Arts*, 9(4), 491-509. doi: 10.22059/jwica.2017.237098.909[In Persian]
- Al-Rabiaah A, Temsah MH, Al-Eyadhy AA, Hasan GM, Al-Zamil F, Al-Subaie S, Alsohime F, Jamal A, Alhaboob A, Al-Saadi B, Somily AM. Middle East Respiratory Syndrome-Corona Virus(MERS-CoV) associated stress among medical students at a university teaching hospital in Saudi Arabia. *J Infect Public Health*. 2020 May;13(5):687-691. doi: 10.1016/j.jiph.2020.01.005. Epub 2020 Jan 27. PMID: 32001194; PMCID: PMC7102651.
- Asareh, Farideh(2004) Information literacy by creating the necessary skills in students to access and use information Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Qods Razavi Documents Center 215-222. [In Persian]
- Amir Ebrahimi, Maserat(2005). *New Stage Blogging for Playing Your Roles*, Tehran: Roshangaran and Women's Studies. [In Persian].
- Badamchi, M. and Alborzi, F. (2020). Corona pandemic: Return to Home and Emerging a New Generation of Digital-Housewives in Iran. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 12(3), 183-217. doi: 10.22035/isih.2020.4013.4101. [In Persian]

- Bahrapour, Sh. (2005) Special Issue on Information Society, Media Journal, Media Studies and Research Center. [In Persian]
- Bairaghifard, Ali, Kargar, Fatemeh, (2010) In a study titled "Healthy Lifestyle and Prevention of Corona Disease", Specialized Scientific Quarterly of Applied Studies in Social Sciences and Sociology, Year 3, Issue 4 (Continuous: Spring 2010). [In Persian]
- Basirian Jahromi, Hossein and Basirian Jahromi, Reza (2006). An Introduction to Media Literacy and Critical Thinking, Media Quarterly, Year 17, Issue 68, Winter 2006. [In Persian]
- Begum, D. (2012). Promoting media and information literacy: A case study of Bangladesh public sector. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Consalvo, Mia. (2012). "Cyberfeminism" Encyclopedia of New Media: Sage Reference Online", PP 109-10.
- Culver, S. H.; Jacobson, T. (2012). Media Literacy and its Method to Encourage Civi Engagement; XX, 39, Pp. 73-80.
- Daft, R. L.; Lengel, R. H. (1998). "Organizational information requirements, media richness and Hobbs, R, The Seven Great Debates in the media literacy Movement, The Journal of Communication, winter, vol. 48, No 1, p 6-32, 1998.
- Darabi, A. (2016). Promotion of Media Literacy and Its Impact on Strengthened Political Development of Iranian Society. Communication Research, 23(86), 63-83. doi: 10. 22082/cr. 2016. 21007 [In Persian]
- Darabi, Ali (2016) Promoting media literacy and its impact on strengthening political development in Iranian society, Communication Studies Quarterly / Year 23 / Issue 2 / Series 86 / Summer 2016. [In Persian]
- Fazelian Dehkordi, M., & Mohammadi, A. (2017). The Effect of Media Literacy on Consumption of Cultural Products Focused on Processing and Analyzing of Media Messages. Quarterly Journal of Woman and Society, 7(28), 51-90. [In Persian]
- Ibanez, Christina Alfonso (2004) Women in Cyberspace, a New Utopia, Women's Studies and Research, Volume 1, pp. 32-60.
- Imani Jajarami, Hossein (2010) in a study titled "Social Consequences of the Spread of the Coronavirus in Iranian Society" Quarterly Scientific-Specialized Journal of Social Impact Assessment, No. 2, Special Issue on the Consequences of Corona, Ardi Behesht 2010. [In Persian]
- Jahangiri, Azam, Ebrahimpour, Komale, Samira (1400) Media literacy is a primary need during the coronavirus pandemic, Sixth National Conference on New Approaches in Education and Research, Mahmoudabad, <https://civilica.com/doc/1391317> [In Persian]
- Hamelink S. J. (1999). Human Development in M. Tawfik Word Communication and Information Report, 1999-2000 Unesco. PP 23-45.
- Khan, M. A.; Kamal, T.; Illiyan, A.; Asif, M. (2021) School Students' Perception and Challenges towards Online Classes during COVID-19 Pandemic in India: An Econometric Analysis. Sustainability 2021, 13, 4786. <https://doi.org/10.3390/su13094786>
- Khatibzadeh, S., banihashemi, S. M., Sobhani, A. and Alishiri, B. (2020). Investigating Iranian Women's Status in Cyberspace: A Study of Instagram Pages : Concentrating on Social Security Approach. Societal Security Studies, 10(60), 13-51. [In Persian]
- Kubey, R. (2001) Media Literacy in the information age: Current Prespectives, New Jersey: Trasaction Publishers, 2001.
- Lee, Alice Y. L. (2012). Promoting media and information literacy (MIL) in Hong Kong: A network model strategy. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Luckman, Susan. (1999). gendering the Digital Body: Feminism and the Internet" Hecate vol 25,(2), PP 36-48.
- Majidi Ghahroodi, N. and Azari, F. (2011). A Review of Internet's Role in the Promotion of Women's Social Status. Women Studies, 1(2), 87-109. [In Persian]
- Mehdizadeh, Seyed Mohammad (2012) Media Theories, Popular Thoughts and Critical Perspectives, (Second Edition), Tehran: Hamshahri. [In Persian]
- Mohseni, Manouchehr (2007) Sociology of the Information Society, Tehran, Didar Publishing, 2007. [In Persian]

- McQuail, Dennis(2009) An Introduction to the Theories of Mass Communication, Translated by Parviz Ajlali. Tehran: Media Studies and Development Office.
- Naeem,M. &Ozuem,W. (2021)"The role of social media in internet banking transition during COVID-19 pandemic: Using multiple methods and sources in qualitative research" Journal of Retailing and Consumer Services 60(2)
- Nouri, F., Jamalimoghadam, N., Edraki, M., & Mirshah, E. (2023). The Effect of Virtual Education in Parenting Skills on the Parenting Sense of Competence in First-time Mothers with a 0-2-year-old Baby: A Quasi-experimental Study. International journal of community based nursing and midwifery, 11(4), 270–277[In Persian] <https://doi.org/10.30476/IJCBNM.2023.97709.2207>.
- Reeves, Sheila. (2021). ,The Effect of Virtual Learning on Parents During COVID-19 Master's Theses. 190. <https://dx.doi.org/10.32597/theses/190/> <https://digitalcommons.andrews.edu/theses/190>
- Parirokh, Mehri; Abbasi, Zohreh(2007) Information Literacy Education; Methods and Strategies in Educating Users and Developing Information Literacy in Libraries and Information Centers(Collection of Articles). With the efforts of Rahmatullah Fattahi. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan Quds Razavi, 19-214. [In Persian]
- Parirokh, Mehri(2007) Information Literacy Education: Concepts, Methods and Programs, Tehran Librarian 2007. [In Persian]
- Salimi, S. and Fardin, M. A. (2020). The Role of Corona Virus In Virtual Education, with an Emphasis on Opportunities and Challenges. Research in School and Virtual Learning, 8(2), 49-60. doi: 10.30473/etl.2020.53489.3249. [In Persian]
- Sarokhani, Bagher(2006), Internet and Family in Contemporary Iran, Collection of Articles of the Conference on Women and the Internet in the Third Millennium, Tehran: IRGC Women's Affairs Office. [In Persian]
- Shokrkah, Younes(2002) Communication Technology and Information Society, Tehran, Andishe Publications, 2002. [In Persian]
- Shokrkah, Younes(2006) Media, Media Literacy or a Theological Article. Media Quarterly, 50. [In Persian]
- Singh, J. (2012). Placing media and information literacy at the core of instruction. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Surin, Vernero Tankard, James(2002). Theories of Mass Communication. Translated by: Alireza Dehghan. Tehran: University of Tehran. First edition. [In Persian]
- Tohideh, Tasneema, Seti, Hajar, Abu Bakr, Ah, Azlanshah, Syed(2024) The World is a Man's World: The Impact of Media Literacy for Women's Empowerment through Social Media Participation in Bangladesh(2024), <https://orcid.org/0000-0001-8131-9627/azalan@um.edu.my+1>
- Webster, F. (2001) Theories of the Information Society, translated by Esmacil Ghadimi, Tehran: Qaseeda Sara Publications. [In Persian]
- Wilson, C. (2012). Media and information literacy: Pedagogy and Possibilities. Comunicar 20(39): 15- 22. Doi:10.3916/C39-2012-02-01.
- Whitworth, A. (2012). The design of media and information literacy. Proceedings of the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Yang, H. Y., & Duan, G. C. (2020). Analysis on the epidemic factors for the corona virus disease. Zhonghua yu Fang yi xue za zhi [Chinese Journal of Preventive Medicine], 54, E021-E021. doi: 10.3760/cma.j.cn112150-20200227-00196.

سبک آموزش مجازی؛ گامی در راستای ارتقای دانش مادران دارای فرزند دانش‌آموز در کرج

اکبر طالب‌پور^{1*}، فاطمه لشنی²

1. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

2. کارشناس ارشد علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

*ایمیل نویسنده مسئول: (ایمیل: a.talebpour@alzahra.ac.ir)؛ (ارکید: <https://orcid.org/0000-0002-1644-6117>)

تاریخ دریافت: 1404/1/19 تاریخ اصلاح: 1404/2/22 تاریخ پذیرش: 1404/4/18

چکیده

با شیوع کرونا و مجازی‌شدن مدارس، میزان مصرف و ضریب نفوذ اینترنت در کشور به‌ویژه میان زنان خانه‌دار رشد چشمگیری یافت. با توجه به سیاست فاصله‌گذاری اجتماعی (فیزیکی) در دوران کرونا و آموزش مجازی دانش‌آموزان، حضور زنان در شبکه‌ها و تأثیرات این شبکه‌ها بر ارتقای دانش مجازی آنان اهمیت یافت و به‌عنوان نوعی از سبک آموزش ذیل سبک زندگی مدرن قرار گرفت. هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر سبک آموزش مجازی بر افزایش و ارتقای دانش مجازی مادران دارای فرزند دانش‌آموز در شهر کرج است. جامعه آماری تحقیق، مادران دارای فرزند دانش‌آموز شهر کرج بود که از این تعداد نمونه‌ای به حجم ۳۸۴ نفر با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شد. نظریه‌های اشاعه، رضایت و خشنودی، حوزه عمومی هابرماس و سایبرفمنیسم به‌عنوان چهارچوب تئوریک و به‌منظور تبیین مسأله پژوهش مطرح شدند. روش تحقیق پژوهش پیمایش است و یافته‌های تحقیق با استفاده از نرم‌افزار spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان دادند سبک آموزش مجازی بر ارتقای سواد رسانه‌ای مادران مؤثر است. همچنین متغیرهای میزان ساعات کار با فرزند، میزان آشنایی، دسترسی به تجهیزات اینترنتی، نحوه آموزش، مهارت استفاده، سهولت دسترسی، سال‌های استفاده، میزان آشنایی با شاد، برگزاری دوره‌های آموزشی، و میزان استفاده از شاد به ترتیب بیشترین تأثیر را بر ارتقای سواد رسانه‌ای داشتند.

کلیدواژه‌ها: سبک آموزش مجازی، مادران، دانش‌آموز، فاصله‌گذاری اجتماعی، کرج

استناد به این مقاله:

طالب‌پور، اکبر، لشنی، فاطمه. (1404). سبک آموزش مجازی؛ گامی در راستای ارتقای دانش مادران دارای فرزند دانش‌آموز در کرج. جامعه‌شناسی سبک زندگی، 10(2)، 1-27.

مقدمه و بیان مسئله

به نظر می‌رسد داشتن سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی برای همه افراد جامعه به ویژه مادران که اولین مربیان فرزندان خود در هر زمینه‌ای محسوب می‌شوند، مهارتی لازم و ضروری است. بطور کلی در ایران و جهان، دوران شکوفایی آموزش مجازی را می‌توان با شروع کرونا مرتبط دانست. گرچه آموزش مجازی قبل از کرونا نیز وجود داشت ولی تا این اندازه مورد توجه و اهمیت قرار نگرفته بود. آموزش مجازی قبل از پاندمی کرونا به عنوان آموزش دوم یا آموزش مکمل شناخته می‌شد ولی در دوران کرونا به مهم‌ترین روش آموزشی تبدیل شده و سبک نوین آموزش مبتنی بر آموزش مجازی شکل گرفت به نحوی که در این دوران تمام مقاطع تحصیلی از ابتدایی تا دانشگاه از آموزش مجازی استفاده کردند. جایگزینی سبک آموزش مجازی با آموزش حضوری، مستلزم استفاده از تکنولوژی‌های نوین ارتباطی و گسترش ضریب نفوذ اینترنت در تمام نقاط جهان بود. طبق گزارش پایگاه داده‌ها^۱، در آغاز سال ۲۰۲۵، ۱۵۲ میلیون اتصال تلفن همراه در ایران فعال بود که حاکی از ضریب نفوذ ۱۶۶ درصدی بوده است. با این حال، برخی از این اتصالات ممکن است تنها شامل خدمات صوتی و پیامک بوده و دسترسی به اینترنت را ارائه نمی‌دهند. تعداد کاربران اینترنت در ایران در این بازه زمانی به ۲/۷۳ میلیون نفر رسیده که نشان‌دهنده ضریب نفوذ ۶/۷۹ درصدی اینترنت در کشور بود. این در حالی است که در سال ۲۰۱۵ میزان نفوذ کاربران اینترنت و تلفن همراه در بین مردان ۳۹ درصد و در زنان ۶۹ درصد بود (Alikhah, et al., 2017). اپیدمی ویروس کرونا تحولی در استفاده قشر وسیعی از مردم در استفاده از اینترنت داشت. ویروس کرونا ابتدا در ووهان چین و به سرعت به بقیه مردم جهان انتقال یافت (Yang & Duan, 2020). کرونا علاوه بر سلامت جسمانی اثرات روانی جبران‌ناپذیری بر بشر تحمیل کرد. نهاد آموزش و پرورش در اسفند سال ۱۳۹۸ به دلیل شیوع گسترده این بیماری و همه‌گیری آن با شرایط خاصی مواجه شد که تا آن زمان بی‌سابقه بود. با همه‌گیر شدن کرونا نهادهای اجتماعی در ایران از آسیب‌های این بیماری مصون نماندند. شیوع گسترده بیماری در همان روزهای نخست، مکان‌های شلوغ (مسجد، مدرسه، سینما، رستوران و ...) را به تعطیلی کشاند (Badamchi&alborzi; 2020).

با توجه به اینکه فاصله‌گذاری اجتماعی لازمه پیشگیری شیوع کرونا بود، استفاده از فضای مجازی بخش قابل توجهی از برنامه زندگی روزمره را درگیر نمود. در چنین شرایطی نهاد آموزش و امر یادگیری از سطح مدارس و آموزشگاه‌ها به خانه‌ها و فضای مجازی نقل مکان کرد. در این شرایط بار عظیمی از مسئولیت نهاد آموزشی را خانواده‌ها به دوش کشیدند و ارتباط والدین با فضای مجازی پررنگ‌تر شد و حتی از محدودیت‌های سابق والدین بر فرزندان دانش‌آموز خود کاسته شد که مستلزم توسعه دانش مجازی والدین بود. با گسترش و همه‌گیری بیماری کرونا و تعطیلی مدارس تنها راه ارتباطی دانش‌آموزان با نهاد آموزش، دنیای مجازی (به طور خاص برنامه شاد) بود. به همین جهت آموزش، وارد خانه‌ها شد و مادران همراه معلمان، بار آموزش را به دوش کشیدند و آنها هم بیشتر درگیر دنیای مجازی شدند. بحث در باب اینکه ورود اجباری مادران به دنیای مجازی اثری بر میزان علم و دانش مجازی آن‌ها داشت یا خیر، موضوعی است که نقش خاصی در سبک آموزش مجازی دارد. این نوع از آموزش،

امکان ارتباط بدون در نظر گرفتن زمان و مکان را بین معلم و متعلم برقرار نموده، موجب تغییر در شیوه زندگی فراگیران و همچنین تغییرات اجتماعی و فرهنگی گسترده می شود (Majidi Ghahroudi & Azari; 2019).

با ظهور روزافزون دانشگاه های مجازی و ارائه آموزش از راه دور توسط دانشگاه ها، تمایل کاربران به دسترسی به منابع الکترونیکی افزایش یافت. در سایه تسری سبک آموزش مجازی عباراتی همچون انفجار اطلاعات، سیل اطلاعات، و ... به کلیشه تبدیل شدند. گسترش سبک آموزش مجازی از منظرهای مختلفی بر دانش آموزان و والدین تأثیرگذار بود. پرواضح است در سایه گسترش این سبک از آموزش، دانش والدین بطور اعم و دانش مادران دارای فرزند بطور اخص در حیطه رسانه ها، ابزارها و تکنولوژی های نوین ارتباطی افزایش چشمگیری یافت که شایسته بررسی است. با عنایت به نقش بی بدیل آموزش مجازی در ارتقای دانش و مهارت مادران خانه دار دارای فرزند در زمینه تکنولوژی های نوین ارتباطی، مطالعه حاضر به بررسی نقش این سبک از آموزش بر ارتقای دانش مادران خانه دار دارای فرزند در شهر کرج و ابعاد مختلف این امر پرداخته است و در صدد پاسخ گویی به این پرسش است که فراگیر شدن سبک آموزش مجازی از منظرهای مختلف ارتقای دانش مجازی مادران به چه نحوی عمل کرده است و در هر حوزه ای تا چه اندازه ای تأثیرگذار بوده است. با توجه به این امر که میزان اطلاعات و دانش شهروندان یک کشور به عنوان قدرت آن کشور از منظر منابع انسانی محسوب می شوند و مادران به عنوان مربیان کودکان، نقش پررنگی در این زمینه دارند، شناسایی ابعاد گوناگون توانمندی های آنان می تواند به متولیان امر در توسعه مطلوب و پایدار کشور یاری رساند. اهمیت این امر در کشورهای مختلف مورد توجه قرار گرفته است و این امر در اکثر سیستم های آموزشی مشاهده می شود (Parirokh, 2007). کشوری مانند چین توسعه سواد اطلاعاتی را عاملی مهم در تأثیرگذاری بر اقتصاد ملی و فعالیت های اجتماعی به شمار می آورد که به ناچار بر کل محیط آموزشی و همچنین بنیان آموزش تأثیر می گذارد (Asareh, 2004). کشورهای دیگر نیز کمابیش به این مقوله توجه جدی دارند. از همین رو مقاله حاضر به بررسی گسترش سبک آموزش مجازی از یک سو و تأثیر آموزش مجازی بر ارتقای سواد رسانه ای مادران دارای فرزند دانش آموز از سوی دیگر در شهر کرج پرداخته است.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

الف. پیشینه داخلی

یزدی و میرحیدری (1401) نشان دادند که یکی از پیامدهای کرونا، برگزاری کلاس ها به صورت مجازی بود؛ امری که نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت ها و تهدیدهایی را به دنبال داشت. نتایج یافته های این تحقیق نشان داد که مخاطبین، بهترین نقطه قوت آموزش مجازی را، ذخیره و صرفه جویی زمان ذکر نموده و به کاهش آلودگی هوا و حفظ محیط زیست و جلوگیری از انتشار ویروس کرونا به عنوان مزایای آن اشاره کردند. در زمینه نقاط ضعف این سبک از آموزش نیز پاسخ گویان به مهم ترین نقطه ضعف آموزش مجازی یعنی اختلال در وبسایت آموزش الکترونیکی اشاره نمودند. همچنین یافته های تحقیق نشان داد که تفاوت فرهنگی و شخصیتی افراد در تعیین نقاط قوت و ضعف آموزش مجازی تأثیرگذار بوده و نقش مدرس و ویژگی های شخصیتی و رفتاری او نیز در بهبود فرآیند تدریس دارای اهمیت است.

جهانگیری و ابراهیم پور کومله (1400) با بررسی نقش سواد رسانه‌ای در دوران همه‌گیری کرونا نشان دادند که برجسته شدن سواد رسانه‌ای ابزار مهمی در طی این دوران محسوب می‌شود و نقش بسیار مهمی در آموزش به سبک مجازی در جهان مجازی دارد.

سلیمی و فردین (1399) نشان دادند که چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی در سه سطح کلان، میانی و خرد، مطرح و طبقه‌بندی شده‌اند. در سطح کلان، چالش‌های فقدان تفکر استراتژیک مدیران و برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاری نامطلوب، ضعف فناوری آموزشی و مدیریت ناکارآمد و در سطح میانی، چالش ضعف فناوری‌های معرفی شده، عدم استقلال و آزادی عمل و اختلال در بودجه‌ریزی در سطح خرد مطرح شد. همچنین از دیدگاه مشارکت‌کنندگان، شیوع کرونا منجر به ایجاد فرصت‌هایی در سطح کلان آموزشی (زمینه‌سازی تغییر، توجه به برنامه‌ریزی استراتژیک و توجه به آموزش آنلاین و مجازی)، در سطح متوسط (ایجاد فرصت‌های آموزشی برابر و ایجاد نوآوری‌های جدید آموزشی) و در سطح خرد شد.

بیرقی فرد و کارگر (1399) به این نتیجه رسیده‌اند که تلاش‌های علمی به منظور رشد و افزایش آگاهی بشری دانش را غنی و بشری می‌کند. بنابراین با بها دادن به یافته‌ها و دانش علمی برای حفظ سلامتی، رعایت اصول بهداشتی و ویژگی‌های رفتاری می‌توان کمک شایانی به جلوگیری از همه‌گیری بیماری‌های نوظهور کرد.

البرزی و بادامچی (1399) نشان دادند که در شرایطی که کرونا جامعه را به تعلیق درآورده این زن مجازی است که در تقاطع خانه و فضای مجازی بار تداوم امر اجتماعی را به دوش می‌کشد، به نحوی که این پدیده از ظهور نسل تازه‌ای از زن نوین ایرانی خبر می‌دهد. نسل سومی از زنان پسااستنتی - پسامدرن به‌نوعی شهروندانی هستند که مولدند و فاعلیت زنانه از خود بروز می‌دهند. خطیب‌زاده (1398) نشان داد که رسانه‌های مجازی از جمله اینستاگرام در دنیای امروز با خلق معیارهای زیبایی‌های ظاهری، آرمانی و غیرواقعی، زمینه‌ساز نیازهای کاذب در زنان شده است و توجه به زیبایی ظاهری را برای آنان برجسته نموده‌اند و همین باعث شده که زنان بیشتری در معرض این پیام قرار بگیرند و تمایل بیشتری برای تغییرات ظاهری داشته باشند که در نتیجه باعث بروز اختلافات در بطن خانواده می‌شود.

ب. پیشینه خارجی

تسنیم¹ و همکاران (2024) با بررسی تأثیر سواد رسانه‌ای در توانمندسازی زنان از طریق مشارکت رسانه‌های اجتماعی در بنگلادش نشان دادند که چگونه سواد رسانه‌ای در توانمندسازی زنان و تأثیرگذاری بر استفاده آنها از رسانه‌های اجتماعی در بنگلادش حیاتی است. این مطالعه سواد رسانه‌ای را به عنوان مهارت‌های دیجیتال و دانش زمینه‌ای در مورد رسانه‌های اجتماعی با استفاده از روش‌شناسی کیفی، از جمله مصاحبه‌های آنلاین نیمه ساختاریافته و تحلیل موضوعی بررسی می‌کند. یافته‌های این مطالعه به بینش‌های ارزشمندی در مورد نحوه استفاده زنان از رسانه‌های اجتماعی و سواد کمک می‌کند و پیچیدگی‌های ترویج و به چالش کشیدن استقلال و عاملیت آنها در زمینه توانمندسازی را روشن می‌کند. با این حال، این مطالعه همچنین نیاز به

1. Tasneema

تحقیقات بیشتر را برجسته می‌کند و تأکید می‌کند که این کار بخشی از یک فرآیند مداوم و مهم است. این تکرار باعث می‌شود مخاطب احساس کند که کار آنها بخشی از یک روند مهم و در حال انجام است.

نور/الامالیا و همکاران (2023) با بررسی ارتباط سواد رسانه‌ای زنان خانه‌دار با قبول اخبار دروغ واتساپ در تنجولایا، منطقه بوگور نشان دادند که اولاً بین سواد رسانه‌ای زنان خانه‌دار در پاسخ‌گویی به اخبار جعلی واتساپ رابطه وجود دارد. ثانیاً زمانی که سواد رسانه‌ای زنان خانه‌دار خوب است، پاسخ به اخبار فریبده نیز خوب است و زمانی که سواد رسانه‌ای زنان خانه‌دار خوب نیست، پاسخ‌گویی به اخبار دروغ نیز خوب نیست.

نوری و همکاران (2023) نشان دادند که آموزش مجازی مهارت‌های فرزندپروری می‌تواند تأثیر مثبتی بر شایستگی فرزندپروری مادران داشته باشد. بنابراین پیشنهاد دادند که مادران، مهارت‌های فرزندپروری را به صورت حضوری و آنلاین آموزش ببینند (Nouri, et al.; 2023).

افشین و ادريس¹ (2022) نشان دادند که استفاده از رسانه‌های اجتماعی به عنوان ابزار توانمندسازی زنان در پاکستان متمرکز است. این تحقیق فرصت‌ها و چالش‌هایی را که زن پاکستانی با آن مواجه است، آشکار می‌کند. داده‌های این مطالعه از طریق نظرسنجی انجام شده در میان 100 کارآفرین پاکستانی مستقر در رسانه‌های اجتماعی جمع‌آوری شده است. داده‌ها نشان می‌دهد که زنان با کمک کسب‌وکارهای مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی، تغییرات اجتماعی، به اشتراک گذاشتن قدرت و فرآیند تصمیم‌گیری با مردان را همراه با ایجاد درآمد شخصی و پس‌انداز ایجاد می‌کنند. این مطالعه نتیجه‌گیری می‌کند که نقش رسانه‌های اجتماعی برای مبارزه در جهت توانمندسازی زنان در پاکستان نقش حمایت‌کننده است. با این حال، مشکلات و چالش‌های شناسایی شده در این مطالعه باید به‌اندازه کافی در سطح دولت مورد توجه قرار گیرد.

ریوس² (2021) در تحقیقی نشان داد که والدین به طرق مختلف تحت تأثیر تعطیلی ناگهانی مدارس و روی آوردن به یادگیری مجازی قرار گرفتند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که والدینی که بیش از یک فرزند داشتند در 80 تا 100 درصد مواقع بیشتر با مشکل حواس‌پرتی مواجه شدند. والدین، به طور کلی، مشکلاتی در رابطه با صرف بیش از حد زمان با فرزندانشان، عدم تعامل اجتماعی کودکان، و حفظ شغل شخصی خود در زمانی که فرزندانشان در یادگیری مجازی شرکت می‌کردند، گزارش دادند.

ژولیت³ (2017) در تحقیقی نشان داد که استفاده از اینترنت در میان زنان خانه‌دار در شهر مانادو بالا رفته است. بر این اساس استفاده از اینترنت محدود به استفاده از رسانه‌های اجتماعی، ایمیل، خرید آنلاین، دنیای بانکداری و ... شده است و جنبه‌های مثبت و منفی فناوری اطلاعات به نگرانی پاسخ‌دهندگان تبدیل شده است.

همچنین علاوه بر مطالعات فوق، نتایج مطالعات ویلسن⁴ (2012) در مورد نقش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در آموزش و همچنین نتایج مطالعات ویزورث/ی⁵ و همکاران (2012) درباره آموزش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به دانشجویان تحصیلات

1. Afsheen & Idrees

2. Reeves

3. Julyeta P. A. Runtuwehe

4. Wilson, C

5. Whitworth, A

تکمیلی دانشگاه اولستر به نقش بی‌بدیل توسعه مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در آموزش و یادگیری بهتر دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند.

طبق پیشینه‌های خارجی و داخلی مطرح شده که از روش‌های کمی و اغلب کیفی استفاده کرده‌اند، باید گفت که بحران ویروس کرونا بر بیشتر حوزه‌ها تأثیر گذاشت. حوزه‌هایی مثل خانواده، آموزش، شغل و ... و گروه‌های اجتماعی بسیاری از جمله زنان و کودکان در این مسأله درگیر شدند. در نتیجه می‌توان گفت که فضای مجازی تغییراتی در سطح جامعه رقم زد؛ به نحوی که از جهتی باعث تحرک اجتماعی زنان شد و از جهتی دیگر به ارتقای سطح فکری و ذهنی آنان انجامید. ایجاد سبک آموزش مجازی از جمله مواردی بود که در کنار مشکلات خاصی که ایجاد کرد به توسعه دانش زنان خانه‌دار منجر شد. از یافته‌ها چنین استنباط می‌شود که مجازی شدن اینترنت باعث شد که انزوای اجتماعی زنان خانه‌دار کاهش، و تحرک اجتماعی آنان در جامعه افزایش یابد. در سایه کرونا و افزایش دانش مجازی، زنان با حضور در اینترنت، سطح دانش و آگاهی خود را بالا بردند و در ایجاد سبک آموزش مجازی در کشور نقش مهمی بر عهده گرفتند. در این راستا زنان خود را عضوی از جامعه اطلاعاتی تصور نموده و با استفاده از فرصت‌های فراهم‌شده توسط اینترنت به گسترش حضور و مشارکت خود در جامعه دامن زدند و در واقع نقش خود در سبک آموزش مجازی را به خوبی ایفا نمودند.

مبانی نظری

سایبرفمینیست‌ها^۱ بسیاری از زمینه‌های این نظریه را بررسی می‌کنند و معتقدند که زنان به طور طبیعی برای محیط اینترنت مناسب هستند. به این دلیل که هم زنان و هم فناوری، اشتراکات مهمی دارند. زنان را می‌توان با سرازیر شدن به ارتباطات آنلاین و کسب تخصص تکنولوژیکی به بهترین شکل ممکن توانمند کرد. آنها می‌توانند در مطالعات چگونگی ساخت قدرت و دانش در سیستم‌های فناوری بهترین عملکرد را داشته باشند و می‌توانند به این سؤال پاسخ دهند که چگونه و کجا فمینیست‌ها می‌توانند شرایط اعضای جامعه را متوقف یا تغییر دهند (Khatibzadeh, et al.; 2020). به طور کلی می‌توان گفت که سایبرفمینیسم نگاه خوش‌بینانه‌ای به توانمندسازی زنان از طریق اینترنت دارد. زیرا ماهیت بالقوه فضای مجازی می‌تواند به زنان کمک کند. آنها معتقدند که رایانه‌ها از طریق اینترنت برای زنان، بستری برای ارتباط فراهم می‌کنند و عامل مهمی در توانمندسازی اجتماعی، سیاسی و فردی زنان هستند (Luckman, 1999). برخی از فمینیست‌های معاصر و فعالان اینترنتی نه تنها استدلال‌های نظری درباره مردانگی رایانه‌ای یا شباهت زنان و رایانه‌ها را به رسمیت نمی‌شناسند، بلکه اینترنت را فضایی ضروری برای زنان می‌دانند تا قلمرو خود را مطالبه کنند و از فناوری برای کسب قدرت و اقتدار در دنیای امروز استفاده کنند. برخی از این زنان فمینیست به طور کلی از استفاده از اصطلاح فمینیسم خودداری می‌کنند. اما همچنان معتقدند که اینترنت ابزاری یا فضایی ضروری برای زنان است و به همین دلیل یادگیری آن و مشارکت در آن را به زنان توصیه می‌کنند. به منظور پیشبرد این اهداف، افراد و گروه‌ها، وب‌سایت‌ها، گروه‌های گفتگو و سایر منابع آنلاین را بویژه برای زنان طراحی کرده‌اند: اول، کسانی که علاقه‌مند به یادگیری بیشتر در مورد فناوری‌های اینترنتی هستند و دوم، زنانی که در حال حاضر در زمینه‌های فناوری اطلاعات مشغول به کار هستند.

1. cyberfeminism

این گروه ها معتقدند که توانمندسازی زنان با کسب دانش بیشتر در زمینه فناوری های نوین رسانه ای و فراهم آوردن فرصت های بیشتر برای پیشرفت در این زمینه ها کاری قابل دستیابی است (Hamelink, 1999).

از منظر/بیان^۱ سایبرفمینیسم به این موضوع پرداخته است که برای کمک به توانمندسازی زنان با رایانه چه باید کرد؟ برخی از زنان شروع به استفاده از وب برای بیان خود کردند. رایانه ها بستری را برای ارتباط از طریق اینترنت برای زنان فراهم می کردند. رایانه ها زنانی را که نمی توانستند پشت بلندگو بایستند و صدای خود را به گوش مردان برسانند، از قضاوت فوری بر اساس بدنشان آزاد کرد (Ibanez, 2004)؛ در حقیقت، آزادی از تصورات از پیش تعیین شده برای این که چه نوع یا چه مقدار قدرت می توانند داشته باشند. زنان می توانستند انتخاب کنند که به خاطر افکار و ذهن خود دیده شوند، نه جنسیتشان. رایانه ها به برخی از زنان آزادی بیشتری در انتخاب مکان های کاری خود دادند و زنان توانستند گزینه هایی را برای کار در خانه داشته باشند تا به آنها کمک کند که بین کار و مراقبت از کودکان تعادل برقرار کنند. علاوه بر این، رایانه ها فرصت های بیشتری را برای زنان ایجاد کردند تا حتی در خانه مدیر یا اپراتورهای یک کسب و کار شوند (Abraham, 2014). رایانه ها زنان را قادر ساختند تا برای تحقیقات و مبادلات علمی و همچنین فعالیت های سیاسی که تغییرات اجتماعی را تشویق می کند، شبکه سازی کرده و اطلاعات را برای یکدیگر منتشر کنند. اینترنت همچنین عرصه جدیدی را برای بیان بسیاری از سخنان ناگفته و توانمندسازی برخی از اقشار طرد شده یا ناتوان معرفی کرد (Imani Jajarami, 2010). از نظر دونا هاروی، چالش های هویت فردی و شبکه های کنترلی که برای بازدارندگی زنان و سایر گروه های به حاشیه رانده شده کار می کنند، قابل بحث است. هاروی اظهار می دارد که زنان باید از نظر فناوری باهوش تر شوند و بیشتر در فرآیند تسلط اطلاعات مشارکت داشته باشند تا سیستم های موجود را به چالش بکشند. اما او همچنین تأکید می کند که زنان باید آگاه باشند و کاربران این سیستم های تکنولوژیکی را آگاه کنند، نه اینکه فقط کاربر این سیستم ها باشند (Consalvo, 2012). نظریه حوزه عمومی هابرماس یکی از اساسی ترین نظریه هایی است که نظام های دموکراتیک را می سازد و نظریه قدرت و جامعیت آن در حوزه ارتباطات سیاسی هنوز توسط اندیشمندان معاصر ارائه نشده است. بر اساس این نظریه، مبنای همه تغییرات و تحولات سیاسی در جوامع در فرایند درک گفتگوی مردم در حوزه های عمومی شکل می گیرد. با مشاهده این فرایند حتی می توان تحولات سیاسی آینده یک جامعه را پیش بینی کرد. زمانی که بحث های حوزه عمومی با استفاده از سازوکارهای جامعه مدنی، مطبوعات و رسانه ها و سازوکارهای مشارکتی مانند انتخابات وارد حوزه قدرت می شود، آثار و پیامدهای آن برای همه آشکار می شود. اما تا زمانی که این اتفاق بیفتد، همه چیز در یک حوزه عمومی در حال وقوع است و ظاهراً ناپیدا است. نظام های غیر دموکراتیک دقیقاً به دلیل آگاهی از این فرایند از انتقال مباحث حوزه عمومی به قدرت جلوگیری می کنند. رسانه های وبلاگ به دلیل ویژگی تعاملی و استفاده از فناوری هایی مانند کامنت (نظرات)، آراس اس^۲ و دنبالک^۳ مستقیماً با حوزه عمومی سروکار دارند. رسانه های پیامکی که یکی از فناوری های تلفن همراه است نیز این قابلیت را دارد. اگر برخی از فناوری های رسانه ای با یکدیگر ادغام شوند، قدرت بیشتری ایجاد می کنند که توانایی آنها را چند برابر می کند. به عنوان مثال تبادل پیامک از طریق اینترنت اکنون به امری عادی تبدیل شده است. پیامک خود به یک رسانه مستقل در عرصه

1. Ibanez

2. Really Simple Syndication

3. Trackback

عمومی تبدیل شده است و استفاده از پیامک توسط روزنامه‌های ایرانی برای انتشار اخبار سفارشی، نظرسنجی‌ها و انتشار مستقیم نظرات مردم از جمله پدیده‌های جدیدی است که از ترکیب ویژگی‌های چندرسانه‌ای بهره‌مند شده است (Ziaei Parvar, 2005). نظریه جامعه اطلاعاتی، معتقد است که سواد امروزی مجموعه‌ای از عملیاتی است که یک شهروند الکترونیکی باید بتواند برای انجام امور خود در یک شهر الکترونیکی یا جامعه مجازی انجام دهد. توانایی استفاده از رایانه، اینترنت و کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات، بخشی از سواد اطلاعاتی است که باید با جامعه سنتی شهروندان متفاوت باشد تا بتوان جامعه اطلاعاتی جهانی را درک کرد. اصطلاح «جامعه اطلاعاتی» و مفاهیم مشابه، یعنی «عصر اطلاعات» و «اقتصاد دانش»، جامعه‌ای را توصیف می‌کند که در آن وابستگی زیادی به استفاده از فناوری اطلاعات برای تولید کالاها و خدمات مختلف وجود دارد. جامعه صنعتی برای افزایش کار فیزیکی انسان به قدرت درونی موتورهای نیاز داشت، اما جامعه اطلاعاتی برای افزایش کار ذهنی به فناوری رایانه‌ای نیاز دارد. شاید بتوان گفت که به قول *دانیل بل*، جامعه اطلاعاتی نوعی بسط مفهوم جامعه فراصنعتی است. تفاوت در این است که نقش فناوری اطلاعات به شدت توسعه یافته است و عصر اطلاعات مهم‌ترین عنصر دگرگون‌کننده سازمان اجتماعی است.

ویستر¹ با بررسی تعاریف موجود نتیجه می‌گیرد که تعاریف ارائه شده برای جامعه اطلاعاتی را می‌توان با توجه به اینکه چه بعدی از جامعه اطلاعاتی بیشتر بر آن تأکید می‌کنند، به پنج دسته تقسیم کرد: فرهنگی، اقتصادی، شغلی، فناورانه و فضایی. البته تعاریف فناورانه بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (Mohseni, 2007). امروزه تعداد کمی از مردم در این گزاره شک دارند که جهان، وارد عصر جدیدی شده است و نماد آن اطلاعات و ارتباطات است. در دهه‌های آخر قرن بیستم، به ویژه در بیست سال اخیر، تحولات سریع جامعه صنعتی، شکل جدیدی به خود گرفت. نیروی محرکه این تحولات سریع و برق‌آسا، تحولات سریع علمی و فناوری بوده است که جهان را از زوایای مختلف تحت تأثیر قرار داده است. با ظهور شبکه‌های جدید و جهانی اطلاعات و ارتباطات و تأثیر همه جنبه‌های زندگی بشر بر این انقلاب تکنولوژیکی، جهان وارد جامعه جدیدی شده است که بسیاری از پژوهشگران ارتباطات، آن را جامعه اطلاعاتی نامیده‌اند (Bahrapour, 2005). نظریه‌های عصر رسانه‌های الکترونیکی یا جامعه اطلاعاتی به طور کلی از نوع نظریه‌های فوق‌العاده‌ای هستند که به منظور شناسایی و درک عناصر اساسی تشکیل‌دهنده جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، تدوین و ارائه می‌شوند. *دانیل بل* از ابتدای علاقه خود به جامعه فراصنعتی، همواره بر نقش اصلی آگاهی اطلاعاتی در پیدایش نظم جدید اجتماعی تأکید داشته است. *بل* می‌گوید که ما در حال ورود به سیستم جدیدی هستیم که نسبت به گذشته بسیار متمایز است، اما به طور کلی با حضور فزاینده و مهم اطلاعات مشخص می‌شود. او این حضور را هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی تعیین‌کننده می‌داند. از نظر *بل*، در جامعه فراصنعتی، از طریق تقدم نظریه بر تجربه‌گرایی و نظام‌مند شدن دانش در نظام‌های انتزاعی مبتنی بر نمادها (کامپیوترها)، نوآوری مبتنی بر اصول شناخته شده نظریه تحقق می‌یابد (Webster, 2001).

طبق نظریه یادگیری اجتماعی، اکثر مردم آنچه را که برای هدایت و عمل در زندگی نیاز دارند، صرفاً از طریق تجربه و مشاهده مستقیم یاد نمی‌گیرند، بلکه بیشتر به طور غیرمستقیم، به ویژه از طریق رسانه‌های جمعی می‌آموزند. *آلبرت بندوا*،

1. Webster

نویسنده نظریه یادگیری اجتماعی، معتقد است که بیشتر رفتارهای انسان در قالب مشاهده رفتار دیگران و از طریق الگوسازی و از طریق چهار فرآیند توجه، حفظ، تولید و انگیزه آموخته می‌شود (Mehdizadeh, 2012).

در نظریه/استفاده و رضایتمندی، مخاطب فعال است و بر اساس نیازها و انگیزه‌های خود به رسانه‌ها روی می‌آورد. بر اساس این نظریه، ارزش‌ها، علایق و نقش اجتماعی مخاطب، مهم است و این عوامل در انتخاب افراد از آنچه می‌خواهند ببینند و بشنوند نقش دارند. این نظریه، دیدی کارکردگرایانه به ارتباطات و رسانه دارد (Mehdizadeh, 2012) و مهم‌ترین نقش رسانه را در برآورده‌سازی نیازها و انگیزه‌های مخاطب می‌داند. مطابق نظریه/استفاده و رضایتمندی، فرض اصلی بر این است که مخاطب، فعالانه محتوایی را جست‌وجو می‌کند که بیشترین رضایت آنان را فراهم سازد و میزان این رضایت وابسته به نیازها و علایق فرد است. مجموع نیازها و انگیزه‌های مخاطب در استفاده از رسانه‌ها در چهار اصل خلاصه می‌شود. این دسته‌بندی‌ها عبارتند از:

- 1- آگاهی و نظارت: مردم از رسانه‌ها برای کسب اخبار و اطلاعات در مورد محیط اطراف خود و نظارت بر این محیط استفاده می‌کنند.
- 2- روابط شخصی: مردم رسانه‌ها را همراه خود می‌دانند و از محتوای آن برای برقراری ارتباط و گفتگو با دیگران استفاده می‌کنند.
- 3- هویت شخصی: کسب خودآگاهی، یافتن الگوهای رفتاری و تقویت ارزش‌های فردی از دیگر دلایل استفاده از رسانه‌ها است.
- 4- سرگرمی و فرار از واقعیت: مردم از رسانه‌ها برای سرگرمی، اجتناب از مشکلات زندگی و تخلیه عاطفی استفاده می‌کنند.

مک‌کوایل در کتاب خود با عنوان *تئوری ارتباطات جمعی* می‌گوید: ریشه‌های اجتماعی و روانی نیازها، که انتظارات ما از رسانه‌ها را افزایش می‌دهد، به نوبه خود نیازها و پیامدهای دیگری را برآورده می‌کند که تا حد زیادی ناخواسته هستند. مک‌کوایل خاطرنشان می‌کند که دلیل استفاده از رسانه‌ها تجربه مسائلی است که ناشی از شرایط اجتماعی و روانی مانند اطلاع‌یابی، تماس اجتماعی، حواس‌پرتی، فراگیری اجتماعی و رشد است که مخاطب برای حل این مسائل و رفع این نیازها به رسانه‌ها متوسل می‌شود (McQuail, 2009). بر اساس نظریه *گلوله جادویی*، پیام‌های رسانه‌ای به طور یکنواخت به همه مخاطبان می‌رسد و تأثیر مستقیم و فوری بر جای می‌گذارد. به عبارت دیگر، نظریه تزریق، ابزارهای ارتباط جمعی را تأثیری مطلق، مستقیم و فوری بر مخاطب می‌داند. رسانه‌ها نه تنها قادر به تغییر نگرش مردم هستند، بلکه می‌توانند رفتار آنها را نیز تغییر دهند. مخاطبان ارتباط مستقیمی با رسانه‌ها دارند و تأثیر رسانه‌ها بر نگرش و رفتار آنها فوری است (Mehdizadeh, 2012). به طور کلی نظریات مورد استفاده در این زمینه به شرح زیر است:

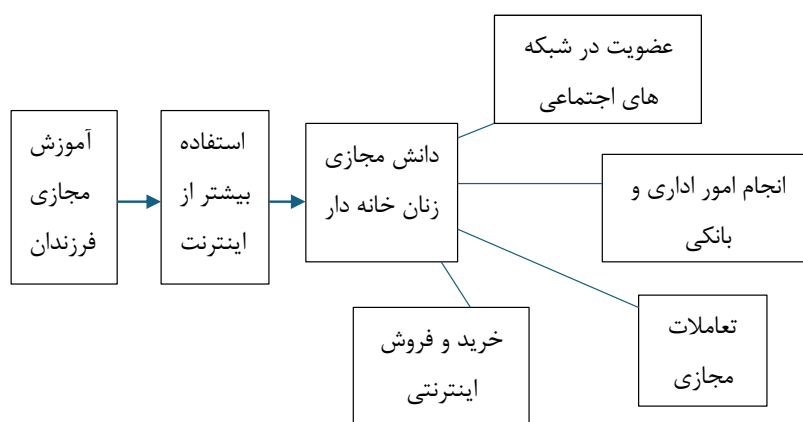
بر اساس نظریه‌های ارتباطات موجود، تحقیقات در مورد اینترنت و سواد مجازی نشان می‌دهد که این نظریه‌ها توضیحات قابل قبولی برای فضای مجازی نیز ارائه می‌دهند. در دیدگاه سایبرفمینیسم، زنان و فناوری هر دو اشتراکات مهمی دارند. زنان را می‌توان با سرازیر شدن به ارتباطات آنلاین و کسب تخصص فناوری به بهترین شکل ممکن توانمند کرد تا آنان بهترین عملکرد را در مطالعات مربوط به چگونگی ساخت قدرت و دانش در سیستم‌های تکنولوژی داشته باشند.

نظریه حوزه عمومی هابرماس: دیدگاه هابرماس از اینترنت را می‌توان به این شرح تحلیل کرد: در این رسانه افراد می‌توانند در همه زمینه‌ها به بهترین شکل با یکدیگر تبادل اطلاعات کنند و این نمونه کاملی از نظریه کنش ارتباطی اوست (Sarokhani, 2006). مطابق نظریه *جامعه اطلاعاتی*، توانایی استفاده از رایانه، اینترنت و کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات بخشی از سواد اطلاعاتی را تشکیل می‌دهند و باید نگاه شهروندان به جامعه اطلاعاتی متفاوت از جامعه سنتی باشد تا بتواند جامعه جهانی اطلاعات را درک کند. رویکرد نظریه استفاده و خشنودی ارتباطات برای توسعه ضروری است، اما به هیچ وجه متغیر مستقلی

نیست که اگر به درستی استفاده شود، بتواند موتورهای توسعه را به حرکت درآورد. اگر می‌خواهیم در مورد آنچه از ارتباطات انتظار داریم واقع بین باشیم، مهم است که درک کنیم که ارتباطات وسیله‌ای برای رسیدن به هدف است. ارتباطات یک فرآیند اجتماعی است که تعاملات انسانی را تسهیل می‌کند، نه یک عصای جادویی که توسعه فوری ایجاد کند. نظریه‌های یادگیری اجتماعی بر این اساس استوار است که افراد از طریق تعامل با دیگران و مشاهده رفتارهای دیگران یاد می‌گیرند. در این مدل، مادران می‌توانند از طریق مشاهده و یادگیری از فرزندان خود، که ممکن است در حال استفاده از فناوری‌های آموزشی مجازی باشند، مهارت‌های جدیدی را کسب کنند. به این معنا که فرزندان با استفاده از آموزش‌های مجازی، ممکن است الگویی از رفتارهای دیجیتال را به مادران خود منتقل کنند.

مدل تحلیلی تحقیق

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش پیمایش بود و از ابزار پرسش‌نامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی بود برای این منظور و در راستای جلوگیری از پراکندگی زیاد نمونه‌ها در مناطق شهر کرج، مناطق یازده‌گانه شهر به سه منطقه کاهش داده شد. به عبارتی دیگر، مناطق یازده‌گانه شهرداری کرج به سه خوشه تقسیم شدند. مناطق 1 تا 4 در خوشه یک، مناطق 5 تا 7 در خوشه دو و مناطق 8 تا 11 در خوشه سوم طبقه‌بندی گردید. سپس از هر خوشه یک منطقه به تصادف انتخاب شدند. انتخاب مناطق به گونه‌ای انجام گرفت که مناطق انتخاب شده دارای ویژگی‌های اقتصادی-اجتماعی (بالا، متوسط، پایین) باشند. منطقه یک به نمایندگی از طبقه بالا، منطقه پنج به نمایندگی از طبقات متوسط و منطقه هشت به نمایندگی از طبقات پایین انتخاب شدند. جامعه و نمونه آماری با توجه به فرمول کوکران محاسبه شد.

$$n = \frac{Nt^2 \cdot pq}{Nd^2 + t^2pq}$$

حجم نمونه در جامعه آماری مورد نظر، 384 نفر از مادران (صاحب فرزند دانش آموز) تعیین شد. این تعداد از بین جامعه آماری مادران (صاحب فرزند دانش آموز) ساکن شهر کرج که بر اساس سرشماری عمومی نفوس مسکن در سال 1395، 471177 بودند (سایت مرکز آمار ایران)، انتخاب شدند. پردازش اطلاعات با استفاده از نرم افزار spss و وارد کردن اطلاعات به این برنامه انجام شد، به منظور سنجش میزان اعتبار ابزار سنجش از اعتبار صوری و توافق نظر متخصصان استفاده شد و اعتبار صوری پرسش نامه تأیید شد. همچنین برای سنجش میزان پایایی (میزان همگنی سنجش مکرر)، از شاخص *آلفای کرونباخ* استفاده شد. این شاخص با میزان 0/91 بسیار بالا بود و نشانگر پایایی مطلوب ابزار اندازه گیری تحقیق بود.

جدول شماره 1. تعریف عملیاتی و ابعاد متغیرها

تعریف عملیاتی و ابعاد متغیرها		
متغیر مستقل	مولفه	شاخص/گویه
آموزش مجازی	استفاده از اینترنت	میزان استفاده و دسترسی، تعداد سال و ساعات استفاده، داشتن تجهیزات، میزان مهارت
		میزان استفاده از برنامه شاد، برگزاری دوره های آموزشی
سواد رسانه ای	تعاملات اجتماعی، مشارکت	عضویت در پیام رسان ها، میزان استفاده از پیام رسان ها، آموزش،
	اجتماعی، آموزش و یادگیری، امورات بانکی، پرداخت قبوض، ثبت نام ها و ...	امورات روزمره

یافته ها

یافته های تحقیق در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد بررسی قرار گرفت:

الف. یافته های توصیفی

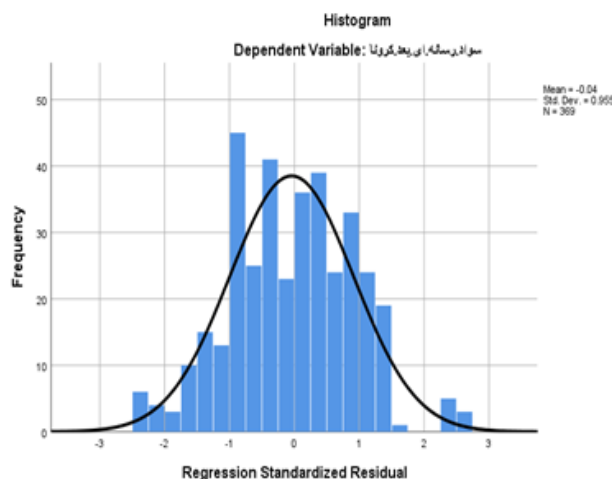
محدوده سنی پاسخ گویان در سنین ۲۹ تا ۵۱ سال بود. از این تعداد 58/2 درصد پاسخ گویان در منزل استیجاری سکونت داشتند و بقیه مالک بودند. طبق یافته ها 6/7 درصد از پاسخ گویان مطلقه بودند. بیشترین فراوانی تعداد سال های زندگی مشترک، نمایانگر 12 سال بود. 52 درصد از پاسخ گویان صاحب 2 فرزند بودند. بیشترین فراوانی پاسخ به شغل همسر، با 4/38 درصد شغل آزاد بود. میانگین درآمد همسر در بین پاسخ گویان، 15 میلیون تومان بود. بیشترین مدرک تحصیلی پاسخ گویان دیپلم و زیردیپلم بود. همچنین بیشترین مدرک تحصیلی همسر پاسخ گویان دیپلم و کارشناسی بود. پاسخ گویان در مورد تجهیزات الکترونیکی مورد استفاده 45 درصد از کامپیوتر خانگی، 50 درصد از لپ تاپ، 9/52 درصد از تبلت، 100 درصد از تلفن همراه (البته بطور همزمان در کنار سایر تجهیزات) استفاده می کردند. همچنین جهت اتصال به فضای مجازی 1/62 درصد پاسخ گویان از اینترنت وایرلس و بقیه از اینترنت Adsl استفاده می کردند. 6/97 درصد پاسخ گویان از اینترنت G3 و G4 بهره مند بودند. در پاسخ به نحوه آموزش پاسخ گویان برای نظارت بر فعالیت های آموزشی فرزندانشان 100 درصد از برنامه آموزشی شاد استفاده

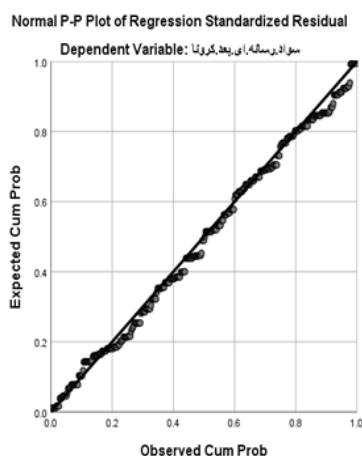
می کردند و با توجه به یافته‌ها بیشترین ساعات استفاده از اینترنت 7 ساعت در روز و بیشترین فراوانی تعداد سال استفاده از اینترنت، 8 سال بود. 8/50 درصد میزان آشنایی با اینترنت خود را زیاد اعلام کردند و 6/97 درصد پاسخ‌گویان گلایه‌مند بودند که مدارس دوره‌های آموزشی برای آنها برگزار نکرده است. 9/57 درصد با برنامه شاد آشنایی زیادی داشتند. 2/70 درصد پاسخ‌گویان از سهولت زیاد برای دسترسی به اینترنت برخوردار بودند و 8/75 درصد از پاسخ‌گویان زمان زیادی را برای کار با فرزندان اختصاص می‌دادند. قبل از شیوع کرونا توانایی جست‌وجو در اینترنت 3/62 درصد از پاسخ‌ها گزینه تاحدودی و زیاد بود اما بعد از کرونا 3/85 درصد پاسخ‌ها گزینه زیاد و بالاتر بود. قبل از شیوع کرونا استفاده از اینترنت جهت مطالعه 7/8 درصد از پاسخ‌ها زیاد و بالاتر بود اما بعد از کرونا این عدد به 6/42 درصد تغییر کرد. قبل از شیوع کرونا در مورد دانلود کتاب و مقاله و مطالب 7/79 درصد از پاسخ‌ها گزینه کم و پایین‌تر بود اما بعد از کرونا 6/72 درصد از پاسخ‌ها گزینه تاحدودی و بالاتر بود. بطور کلی طبق یافته‌های پژوهش بعد از کرونا میزان اشتراک‌گذاری و استفاده از محتوای (علمی، آموزشی، هنری، خبری و ... در شبکه‌های پیام‌رسان، میزان ارتباط با مسئولین مدارس / فرزندان / میزان پیگیری اخبار و مسائل روز از طریق شبکه‌های اینترنتی، میزان مشارکت اجتماعی، میزان پاسخ‌دهی به چالش‌های ذهنی در اینترنت، توانایی انجام اینترنتی امورات بانکی، پرداخت‌های اینترنتی قبوض، انجام اینترنتی ثبت‌نام‌ها به طور محسوسی بیشتر شده است. سواد رسانه‌ای در مطالعه حاضر از طریق مؤلفه‌های تعاملات اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آموزش و یادگیری، امور روزمره و ... با شاخص‌های عضویت در پیام‌رسان‌ها، میزان استفاده از آن‌ها، آموزش و یادگیری، امورات بانکی، پرداخت قبوض، ثبت‌نام‌ها و ... مورد سنجش قرار گرفت.

ب. یافته‌های استنباطی

جدول شماره 2. نمودار نرمال

جدول شماره 3. نمودار پراکنش داده‌ها

نتایج نمودار رگرسیون استاندارد شده و پراکندگی داده‌ها روی خط محور، نشانگر نرمال بودن داده‌ها بود، بنابراین می‌توانستیم از تحلیل رگرسیون چندگانه جهت بررسی میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته استفاده کنیم. تحلیل رگرسیون چندگانه عوامل مؤثر بر سواد مجازی زنان خانه‌دار از طریق متغیرهای مستقل (میزان ساعت استفاده از اینترنت، تعداد سال استفاده از اینترنت، میزان دسترسی به تجهیزات اینترنتی، میزان آشنایی با اینترنت، برگزاری دوره‌های آموزشی در مدارس، میزان آشنایی با شاد، مهارت استفاده از اینترنت، سهولت دسترسی، میزان ساعات کار با فرزند / فرزندان در زمان تحصیل، نحوه آموزش فرزندان و تجهیزات الکترونیکی) انجام شد که نتایج زیر را دربرداشت:

جدول شماره ۴. خلاصه مدل رگرسیون

R	ضریب تعیین	ضریب تعیین اصلاح شده	دوربین-واتسون
0/733	0/537	0/521	1/791

همان‌گونه که نتایج در جدول فوق نشان داده شده است با توجه به ضریب تعیین (۰/۵۳۷) و همچنین ضریب تعیین اصلاح شده (۰/۵۲۱) حدود ۵۲ درصد از سهم واریانس متغیر سواد رسانه‌ای زنان مورد مطالعه ناشی از متغیرهای پیش‌بین (مستقل) بوده‌است که این عدد بیانگر تأثیر مطلوب متغیرهای مستقل تحقیق بر متغیر وابسته تحقیق بود و مدل رگرسیونی تحقیق توانسته است درصد مناسبی از تغییرات متغیر وابسته را تحت پوشش قرار داده و تبیین کند. همچنین میزان دوربین-واتسون نیز مناسب بودن تحلیل رگرسیونی تحقیق را نشان داد.

جدول شماره ۵. ضرایب رگرسیونی متغیرهای تحقیق

معناداری	مقدار تی	Beta	B	
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیراستاندارد	
0	897/3	-----	2/360	مقدار ثابت
0	1/657	0/730	1/692	میزان ساعات کار با فرزند
0	4/482	0/519	1/375	میزان آشنایی
0	2/113	0/357	0/551	دسترسی به تجهیزات اینترنتی
0	0/543	0/250	0/734	نحوه آموزش
0	0/028	0/245	0/519	مهارت استفاده
0	0/574	0/240	0/611	سهولت دسترسی
0	0/973	0/195	0/773	سال های استفاده
0	0/378	0/155	0/688	میزان آشنایی با شاد
0/002	0/072	0/122	0/293	برگزاری دوره های آموزشی
0/121	2/436	0/110	0/577	میزان استفاده از اینترنت
0/156	1/421	0/068	0/754	میزان استفاده از شاد
0/134	0/503	0/059	0/751	تجهیزات الکترونیکی

با عنایت به جدول ضرایب رگرسیونی تحقیق و همچنین ضرایب رگرسیونی استاندارد شده (بتا) می توان گفت که متغیرهای مستقل شامل ساعات کار با فرزندان، میزان آشنایی با اینترنت، میزان دسترسی به تجهیزات اینترنتی، نحوه آموزش، مهارت استفاده، سهولت دسترسی، تعداد سال استفاده از اینترنت، میزان آشنایی با شاد و برگزاری دوره های آموزشی در مدارس، پیش بینی کننده های معناداری بوده اند و در تبیین ارتقای دانش مجازی مؤثر بودند. اما متغیرهای مستقل یعنی میزان استفاده از اینترنت، میزان استفاده از برنامه شاد و تجهیزات الکترونیکی در مدل رگرسیونی تحقیق معنادار نبودند و کمکی به تبیین ارتقای دانش مجازی زنانه خانه دار نکردند. همچنین با عنایت به نتایج ستون بتا (ضریب رگرسیونی استاندارد شده) می توان گفت که متغیرهای مستقل یعنی میزان ساعات کار با فرزند (با میزان ۰/۷۳۰)، میزان آشنایی با اینترنت (با میزان ۰/۵۱۹)، دسترسی به تجهیزات اینترنتی (با میزان ۰/۳۵۷)، نحوه آموزش (با میزان ۰/۲۵۰)، مهارت استفاده (با میزان ۰/۲۴۵)، سهولت دسترسی (با میزان ۰/۲۴۰)، سال های استفاده (با میزان ۰/۱۹۵)، میزان آشنایی با شاد (با میزان ۰/۱۵۵) و برگزاری دوره های آموزشی (با میزان ۰/۱۲۲) به ترتیب بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته تحقیق داشته اند و در مجموع یافته های پژوهش نشان دادند که آموزش مجازی بر سواد رسانه ای زنان خانه دار مؤثر بود و به ارتقای دانش مجازی زنان خانه دار می انجامد. این امر در تحلیل رگرسیون تحقیق به اثبات رسید و توانست درصد عمده ای از تغییرات متغیر وابسته را تحت پوشش قرار دهد. بنابراین میزان ساعاتی که زنان به کار با فرزندان خود اختصاص داده اند در افزایش و ارتقای دانش مجازی آنان تأثیرگذار است. آشنایی قبلی با فضای مجازی نیز در ارتقای دانش مجازی مؤثر بود. همچنین دسترسی بیشتر به تجهیزات و تسهیلات اینترنتی در افزایش و ارتقای دانش مجازی جامعه مورد مطالعه، نقش غیرقابل کتمان داشت. نحوه آموزش به فرزندان بر اساس میزان اتکا به دانش مجازی و استفاده از نرم افزارهای مرتبط نیز باعث افزایش دانش مجازی جامعه هدف شده بود. علاوه بر موارد فوق مهارت استفاده از اینترنت هر چند به عنوان پیش زمینه کار در حیطه مجازی بود اما در افزایش و ارتقای دانش مجازی مادران نقش برجسته ای داشت. از جمله موارد مؤثر دیگر در ارتقای دانش مجازی زنان خانه دار سهولت دسترسی به فضای مجازی و تعداد سال هایی بود که این افراد از اینترنت استفاده کرده و با فضای مجازی آشنا بودند. آشنایی با برنامه شاد و برگزاری دوره های آموزشی مرتبط نیز علی رغم تأثیر اندک، همچنان در ارتقای دانش مجازی جامعه هدف تأثیرگذار بودند. همچنین متغیر مستقل میزان استفاده از اینترنت، کمکی به تبیین ارتقای دانش مجازی نکرده بود. متغیر میزان استفاده از برنامه شاد نیز در ارتقای دانش مجازی جامعه هدف نقش نداشت و در نهایت متغیر وجود تجهیزات الکترونیکی از قبیل همدست، قلم نوری و ... در مدل رگرسیونی تحقیق نتوانست به ارتقای دانش مجازی منجر شود. براساس نتایج مطالعه حاضر با عنایت به نتایج فوق مدل رگرسیونی تحقیق بصورت زیر قابل محاسبه است:

$$\begin{aligned} \text{میزان سواد رسانه ای زنان خانه دار} &= ۲/۳۶۰ + \text{میزان ساعات کار با فرزند (۰/۷۳۰)} + \text{میزان آشنایی با اینترنت (۰/۵۱۹)} + \\ &+ \text{دسترسی به تجهیزات اینترنتی (۰/۳۵۷)} + \text{نحوه آموزش (۰/۲۵۰)} + \text{مهارت استفاده (۰/۲۴۵)} + \text{سهولت دسترسی (۰/۲۴۰)} + \\ &+ \text{سال های استفاده (۰/۱۹۵)} + \text{میزان آشنایی به شاد (۰/۱۵۵)} + \text{برگزاری دوره های آموزشی (۰/۱۲۲)} \end{aligned}$$

نتیجه گیری و پیشنهادات

دوران شکوفایی آموزش مجازی را در ایران و در جهان، می‌توان با دوران شروع کرونا مرتبط دانست. گرچه آموزش مجازی قبل از کرونا نیز وجود داشت، ولی تا این اندازه مورد توجه و اعتنا قرار نگرفته بود. کرونا سبک آموزش مجازی را به سبک مسلط آموزشی از مقطع دبستان تا دانشگاه تبدیل کرد. فراگیر شدن این سبک از آموزش توأم با استفاده روزافزون از ابزار و تجهیزات ارتباطی نوین و استفاده مستمر مادران از این تکنولوژی منجر به گسترش دانش و ارتقای شناخت آنان در تمام حیطه‌های مرتبط با این سبک از آموزش شد. ارتقای دانش و سواد رسانه‌ای مادران علاوه بر فواید بی‌شماری که در سبک آموزش مجازی از خود برجای گذاشت، به عنوان یک دوره آموزشی رایگان منجر به افزایش حیرت‌انگیز توانمندی زنان بطور اعم و مادران دارای فرزند بطور اخص در حیطه استفاده از تکنولوژی نوین ارتباطی از یک‌سو و استفاده از این توانمندی در سایر عرصه‌های تعاملات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... شد. با توجه به رشد روزافزون رسانه‌های ارتباطی نوین، نیاز به سواد رسانه‌ای در کنار افزایش توانمندی مجازی شد و سبک آموزش مجازی را به‌عنوان پنجره افزایش توأم دانش مادران و دانش‌آموزان معرفی کرد. از همین رو مطالعه حاضر به بررسی تأثیر سبک آموزش مجازی بر ارتقای دانش مجازی مادران خانه‌دار دارای فرزند در شهر کرج پرداخت تا میزان تأثیر این سبک از آموزش را بر افزایش و ارتقای دانش مجازی آنان به‌صورت کاملاً ملموس نشان دهد. نتایج تحقیق نشان دادند که متغیرهای میزان ساعات کار با فرزند، میزان آشنایی، دسترسی به تجهیزات اینترنتی، نحوه آموزش، مهارت استفاده، سهولت دسترسی، سال‌های استفاده، میزان آشنایی با شاد، برگزاری دوره‌های آموزشی، میزان استفاده و میزان استفاده از شاد به ترتیب بیشترین تأثیر را بر افزایش و ارتقای سواد رسانه‌ای جامعه مورد مطالعه داشتند. سواد رسانه‌ای از طریق مؤلفه‌های تعاملات اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آموزش و یادگیری، امور روزمره و ... با شاخص‌های عضویت در پیام‌رسان‌ها، میزان استفاده از آن‌ها، آموزش و یادگیری، امورات بانکی، پرداخت قبوض، ثبت‌نام‌ها و ... مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت. بطور کلی بر اساس نتایج تحقیق میزان ساعاتی که زنان به کار با فرزندان خود اختصاص داده‌اند، در افزایش و ارتقای دانش مجازی آنان تأثیرگذار بود. آشنایی قبلی با فضای مجازی نیز در ارتقای دانش مجازی مؤثر بود. همچنین دسترسی بیشتر به تجهیزات و تسهیلات اینترنتی در افزایش و ارتقای دانش مجازی جامعه مورد مطالعه، نقش غیرقابل کتمان داشت. نحوه آموزش به فرزندان بر اساس میزان اتکا به دانش مجازی و استفاده از نرم‌افزارهای مرتبط نیز باعث افزایش دانش مجازی جامعه هدف شده بود. علاوه بر موارد فوق مهارت استفاده از اینترنت هر چند به عنوان پیش‌زمینه کار در حیطه مجازی بود اما در افزایش و ارتقای دانش مجازی مادران نقش برجسته‌ای داشت. از جمله موارد مؤثر دیگر در ارتقای دانش مجازی زنان خانه‌دار، سهولت دسترسی به فضای مجازی و تعداد سال‌هایی بود که این افراد از اینترنت استفاده کرده و با فضای مجازی آشنا بودند. آشنایی با برنامه شاد و برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط نیز علی‌رغم تأثیر اندک همچنان در ارتقای دانش مجازی جامعه هدف تأثیرگذار بودند. همچنین متغیر مستقل میزان استفاده از اینترنت، کمکی به تبیین ارتقای دانش مجازی نکرده بود. متغیر میزان استفاده از برنامه شاد نیز در ارتقای دانش مجازی جامعه هدف نقش نداشت و در نهایت متغیر وجود تجهیزات الکترونیکی از قبیل همدست، قلم‌نوری و ... در مدل رگرسیونی تحقیق نتوانست به ارتقای دانش مجازی منجر شود.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که آموزش مجازی، باعث افزایش سطح ارتباطات و روابط اجتماعی زنان از یک‌سو و افزایش مشارکت و همچنین آگاهی آنها از مسائل مختلف اجتماعی، فرهنگی، علمی و آموزشی از سوی دیگر شده است که این نتایج با نظریه‌های فمینیسم سایبری همخوانی دارد و قابل تفسیر و تبیین است و بر این نکته تأکید دارد که ساخت قدرت و

دانش از طریق سیستم‌های تکنولوژی می‌توانند در راستای بهبود اوضاع اعضای جامعه عمل نمایند؛ شیوه‌های موجود را متوقف نموده و یا تغییر دهند و از این طریق به پیشرفت چشمگیر وضعیت موجود کمک کنند. نویسندگان بر این باورند که وجود مسائلی مانند نظام مردسالارانه، نبود مهارت کافی، عدم احساس امنیت در فضای مجازی، بی‌سوادی و نبود مهارت‌های رسانه‌ای کافی در بین زنان، تا حدودی می‌تواند ادعای نظریه فمینیسم سایبری در مورد توانمندسازی زنان و حضور فعال و مثبت در فضای مجازی را ثابت کند.

نتایج دیگر تحقیق نشان دادند که زنان در سایه استفاده از تکنولوژی‌های نوین و مهارت‌آموزی فناوری‌های نوین ارتباطی می‌توانند به بهترین نحو ممکن توانمند شوند و در مطالعات چگونگی ساخت قدرت و دانش در سیستم‌های فناوری به بهترین شکل عمل کنند. از این منظر بر اساس نتایج تحقیق ظهور و بروز تکنولوژی‌های نوین ارتباطی می‌توانند شیوه‌های موجود را متوقف یا تغییر دهند و از این طریق به توانمندی و بهبود و ارتقای دانش زنان کمک کنند.

نتایج این پژوهش همسو با نتایج پژوهش‌های البرزی و بادامچی (1399)، تسنیم و همکاران (2024)، افشین و ادریس (2022) ژولیت (2017) و ویزورث‌آی و همکاران (2012) است با توجه به مشارکت اجتماعی زنان و بالا رفتن میزان استفاده از اینترنت، دنیای مجازی نوید ظهور نسل تازه‌ای از زن نوین، توانمند، خلاق و مستقل را می‌دهد و ما همچنین شاهد نسل سومی از زنان پسااستتی و پسامدرن در ایران هستیم.

نتایج تحقیق از برخی جهات با پژوهش‌های پیشین از قبیل مطالعات خطیب‌زاده (1398) و نورالامالیا و همکارانش (2023) متفاوت بود. پژوهش‌های پیشین به مضرات و جنبه‌های منفی آموزش مجازی و استفاده از شیوه‌های نوین ارتباطی توجه کرده بودند اما در مطالعه حاضر علاوه بر توجه به مضرات و جنبه‌های منفی استفاده از دنیای مجازی، عمدتاً فواید ارتباطات مجازی و نقش سبک آموزش مجازی در ارتقای توانمندی زنان مورد توجه جدی قرار گرفت. با توجه به نتایج تحقیق به نظر می‌رسد برای افزایش تأثیرگذاری سبک آموزش مجازی بر ارتقاء سواد مجازی مادران خانه‌دار دارای فرزند دانش‌آموز، می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:

1. طراحی برنامه‌های آموزشی متناسب با نیازهای مادران: بدیهی است در این راستا قبل از طراحی هر برنامه‌ای، نیازهای خاص مادران (از نظر سطح سواد دیجیتالی، دسترسی به فناوری، و محدودیت‌های زمانی) باید به دقت ارزیابی شود. در مرحله بعدی لازم است محتوای آموزشی مرتبط با نقش‌های مادران در زندگی روزمره و نیازهای آنها در حمایت از آموزش فرزندان باشد. به عنوان مثال، آموزش استفاده از ابزارهای ارتباطی برای ارتباط با معلمان، دسترسی به منابع آموزشی آنلاین، و حفظ حریم خصوصی و امنیت در فضای مجازی می‌تواند مفید باشد. همچنین لازم به ذکر است که برنامه‌های آموزشی باید انعطاف‌پذیر باشند و امکان شرکت آنلاین در زمان‌های مناسب برای مادران را فراهم کنند. ارائه دوره‌های خودآموز، وبینارها، و جلسات پرسش و پاسخ آنلاین می‌توانند از این منظر گزینه‌های مناسبی باشند.

2. ارائه آموزش‌های عملی و کاربردی: پیشنهاد بعدی در راستای عملی بودن آموزش‌های ارائه شده است و لازم است به جای ارائه صرفاً تئوری، آموزش‌ها باید شامل تمرین‌های عملی باشند تا مادران بتوانند مهارت‌های جدید را در عمل تجربه کنند. در این زمینه استفاده از مثال‌های واقعی و سناریوهایی که مادران در زندگی روزمره با آن مواجه می‌شوند، می‌تواند به درک بهتر

مطالب کمک کند. همچنین ارائه پشتیبانی فنی برای مادرانی که در استفاده از فناوری با مشکل مواجه هستند، ضروری است. این پشتیبانی می‌تواند شامل ارائه راهنمایی‌های ساده، آموزش‌های ویدئویی، و کمک آنلاین باشد.

3. ایجاد شبکه‌های حمایتی: پیشنهاد سوم ایجاد انجمن‌های آنلاین است که در آن مادران بتوانند تجربیات خود را به اشتراک بگذارند؛ از یکدیگر یاد بگیرند و به سوالات هم پاسخ دهند. و این کار می‌تواند بسیار مفید باشد. اختصاص منشور (راهنما) به مادرانی که به کمک بیشتری نیاز دارند، می‌تواند به آنها در یادگیری و استفاده از فناوری کمک کند. همچنین برگزاری کارگاه‌های حضوری (در صورت امکان) می‌تواند فرصتی برای مادران فراهم کند تا با یکدیگر ملاقات کنند؛ شبکه‌های اجتماعی تشکیل دهند، و از آموزش‌های عملی بهره‌مند شوند.

4. رفع موانع دسترسی به فناوری: در راستای سهولت دسترسی به فضای سبک آموزش مجازی، دولت و سازمان‌های غیرانتفاعی می‌توانند با ارائه اینترنت رایگان یا ارزان به خانواده‌های کم‌بضاعت، دسترسی مادران به منابع آموزشی آنلاین را بهبود بخشند. ارائه تسهیلات خرید لپ‌تاپ، تبلت، یا سایر تجهیزات مورد نیاز به مادرانی که توانایی خرید آنها را ندارند، می‌تواند به رفع موانع دسترسی به فناوری کمک کند. همچنین ارائه آموزش‌های تخصصی برای استفاده از دستگاه‌های مختلف (مانند تلفن‌های هوشمند و تبلت‌ها) می‌تواند به مادران کمک کند تا از امکانات موجود به طور کامل بهره‌مند شوند.

5. همکاری بین نهادهای مختلف: به‌عنوان پیشنهاد نهایی لازم به ذکر است که مدارس می‌توانند نقش مهمی در ارائه آموزش‌های سواد دیجیتالی به مادران داشته باشند. برگزاری جلسات آموزشی برای والدین، ارائه راهنماهای استفاده از فناوری‌های آموزشی، و ایجاد کانال‌های ارتباطی آنلاین با والدین می‌تواند به افزایش سواد دیجیتالی مادران کمک کند. دولت و سازمان‌های غیرانتفاعی می‌توانند با همکاری یکدیگر، برنامه‌های آموزشی سواد دیجیتالی را برای مادران طراحی و اجرا کنند. همچنین شرکت‌های فناوری می‌توانند با ارائه آموزش‌های رایگان، تخفیف در خرید تجهیزات، و حمایت مالی از برنامه‌های آموزشی سواد دیجیتالی، در توانمندسازی مادران نقش ایفا کنند.

بدیهی است که با اجرای این پیشنهادات، می‌توان تأثیرگذاری سبک آموزش مجازی در ارتقای سواد مجازی مادران را به طور چشمگیری افزایش داد و در ایفای نقش موثرتر در آموزش فرزندان و مشارکت فعال‌تر در جامعه به آنها کمک کرد و از این رهگذر می‌توان به ترویج سبک زندگی مدرن در جامعه یاری رساند.

تعارض منافع

بین نویسندگان مقاله حاضر هیچ‌گونه تعارض منافی وجود نداشته است.

منابع

امیرابراهیمی، مسرت (1384). وبلاگ‌نویسی صحنه‌ای جدید برای ایفای نقش‌های خود، تهران: روشنگران و مطالعات زنان.

- ایمانی جاجرمی، حسین (1399). پیامدهای اجتماعی شیوع ویروس کرونا در جامعه ایران، فصلنامه علمی- تخصصی ارزیابی تأثیرات اجتماعی شماره دوم، ویژه نامه پیامدهای کرونا اردیبهشت 1399.
- ایبانز، کریستینا آلفونسو (1383). زنان در فضای مجازی، یک مدینه فاضله جدید، مطالعات و تحقیقات زنان، دوره 1، ص 32-60.
- بادامچی، محمدحسین؛ البرزی، فاطمه (1399). کرونا بازگشت به خانه و برآمدن الگوی نوظهور زنان خانه دار مجازی، فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، (21) 3، 183-217 پیاپی، 42 تابستان 23.
- بصیریان جهرمی، حسین؛ بصیریان جهرمی، رضا (1385). درآمدی به سواد رسانه ای و تفکر انتقادی، فصلنامه رسانه، سال هفدهم، شماره 68، زمستان 1385.
- بهرام پور، شهرام (1384). ویژه نامه جامعه اطلاعاتی مجله رسانه، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها.
- بیرقی فرد، علی؛ کارگر، فاطمه (1399). سبک زندگی در سلامتی و پیشگیری از بیماری کرونا، فصلنامه علمی تخصصی مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه شناسی سال سوم، شماره 4 پیاپی: بهار 1399.
- پریرخ، مهری؛ عباسی، زهره (1386). آموزش سواد اطلاعاتی؛ روش ها و راهبردها در آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی (مجموعه مقاله ها). به کوشش رحمت الله فتاحی. مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۲۱۴-۱۹.
- پریرخ، مهری (1386). آموزش سواد اطلاعاتی: مفاهیم، روش ها و برنامه ها، تهران کتابدار 1386
- توحیده، تسنیم؛ سیتی، حجر؛ ابوبکر، آه؛ ازلاشاه، سید (2024). دنیا مردانه است: تأثیر سواد رسانه ای برای توانمندسازی زنان از طریق مشارکت رسانه های اجتماعی در بنگلادش (2024). <https://orcid.org/0000-0001-8131-9627/azalan@um.edu.my+1>.
- جهانگیری، اعظم؛ ابراهیم پور کومله، سمیرا (1400). سواد رسانه ای یک نیاز نخست در دوران همه گیری ویروس کرونا، ششمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد، <https://civilica.com/doc/1391317>
- خطیب زاده، سمانه؛ بنی هاشمی، سید محسن؛ سبحانی، عبدالرضا؛ علیشیری، بهرام. (1398) بررسی وضعیت زنان ایرانی در فضای مجازی: مطالعه صفحات اینستاگرامی (با رویکرد امنیت اجتماعی) فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره، 60 زمستان 1398.
- دارابی، علی (1395). ارتقای سواد رسانه ای و تأثیر آن بر تقویت توسعه سیاسی در جامعه ایرانی فصلنامه پژوهش های ارتباطی / سال بیست و سوم / شماره 2/ پیاپی 86/ تابستان 1395.
- ساروخانی، باقر (1385). اینترنت و خانواده در ایران معاصر، مجموعه مقالات همایش زنان و اینترنت در هزاره سوم، تهران: دفتر امور زنان سپاه.
- سلیمی، سمانه؛ فردین، محمدعلی (1399). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی، با تأکید به فرصت ها و چالش ها، فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، سال هشتم، شماره دوم (پیاپی 30)، پاییز 1399 (ص 49 - 60)
- سورین، ورنرو؛ تانکارد، جیمز (1381). نظریه های ارتباط جمعی. ترجمه: علیرضا دهقان. تهران: دانشگاه تهران. چاپ اول.
- شکرخواه، یونس (1381). تکنولوژی ارتباطی و جامعه اطلاعاتی، تهران، انتشارات اندیشه.

- شکرخواه، یونس (1385). رسانه، سواد رسانه‌ای یا مقاله عقیده‌ای. فصلنامه رسانه، 50.
- ضیایی‌پرور، حمید (1384). اینترنت در ایران: بررسی کارکردهای مثبت و منفی اینترنت و وبلاگ در ایران، تهران مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- عصاره، فریده (1383). سواد اطلاعاتی با ایجاد مهارت‌های لازم در دانشجویان برای دستیابی و استفاده از اطلاعات، مشهد سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد قدس رضوی 215-222.
- علیخواه، فردین؛ کوهستانی، سمانه؛ واقعه دشتی، طاهره (1396). نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی زنان (مطالعه موردی رشت). فصلنامه زن در فرهنگ و هنر، دوره، 9 شماره، 4 زمستان 1396: 491-509.
- فاضلیان دهکردی، مهری؛ محمدی، اصغر (1395). تأثیر سواد رسانه‌ای در بعد پردازش و تحلیل پیام‌های رسانه‌ها بر مصرف کالاهای فرهنگی (مورد مطالعه در زنان 15-39 شهر شهرکرد). فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه، سال هفتم، شماره چهارم، زمستان 1395.
- مجیدی‌قهرودی، نسیم؛ آذری، فاطمه (1389). بررسی نقش اینترنت در ارتقای جایگاه زنان، دو فصلنامه پژوهشنامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوره 1 شماره 2.
- محسنی، منوچهر (1386). جامعه‌شناسی جامعه اطلاعاتی، تهران، نشر دیدار، 1386.
- مک‌کویل، دنیس (1388). درآمدی بر نظریه‌های ارتباطات جمعی، مترجم پرویز اجلائی. تهران: دفتر مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- مهدی‌زاده، سیدمحمد (1391). نظریه‌های رسانه، اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، (چاپ دوم)، تهران: همشهری.
- وبستر، ف (1380). نظریه‌های جامعه اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، تهران: انتشارات قصیده سرا.
- یزدی، اسما؛ میرحیدری، اشرف (1401). بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش مجازی در دوران همه‌گیری کرونا از دیدگاه دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان. مطالعات سیاست‌گذاری تربیت معلم، 5(1).

References

- Abraham, K. (2014). Women in Cyberspace: A New Key to Emancipatory Politics of Location. In: Brazal, A. M., Abraham, K. (eds) *Feminist Cyberethics in Asia*. Palgrave Macmillan's Content and Context in Theological Ethics. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9781137395863_5
- Afsheen S, Idrees N(2022) Social media and women empowerment in Pakistan: A study of opportunities and challenges. *Journal of Mass Communication* 27(2): 169-186
- Alikhah, F., Koohestani, S. and Vaghehdashti, T. (2017). The Role of Social Media in the Life of Women(Case Study: Rasht). *Journal of Woman in Culture and Arts*, 9(4), 491-509. doi: 10.22059/jwica.2017.237098. 909 [In Persian]
- Al-Rabiaah A, Temsah MH, Al-Eyadhy AA, Hasan GM, Al-Zamil F, Al-Subaie S, Alsohime F, Jamal A, Alhaboob A, Al-Saadi B, Somily AM. Middle East Respiratory Syndrome-Corona Virus(MERS-CoV) associated stress among medical students at a university teaching hospital in Saudi Arabia. *J Infect Public Health*. 2020 May;13(5):687-691. doi: 10.1016/j.jiph.2020.01.005. Epub 2020 Jan 27. PMID: 32001194; PMCID: PMC7102651 .

- Asareh, Farideh(2004) Information literacy by creating the necessary skills in students to access and use information Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Qods Razavi Documents Center 215-222. [In Persian]
- Amir Ebrahimi, Maserat(2005). New Stage Blogging for Playing Your Roles, Tehran: Roshangaran and Women's Studies. [In Persian].
- Badamchi, M. and Alborzi, F. (2020). Corona pandemic: Return to Home and Emerging a New Generation of Digital-Housewives in Iran. *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 12(3), 183-217. doi: 10. 22035/isih. 2020. 4013. 4101. [In Persian]
- Bahrapour, Sh. (2005) Special Issue on Information Society, *Media Journal*, Media Studies and Research Center. [In Persian]
- Bairaghifard, Ali, Kargar, Fatemeh,(2010) In a study titled "Healthy Lifestyle and Prevention of Corona Disease", *Specialized Scientific Quarterly of Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, Year 3, Issue 4 (Continuous: Spring 2010) . [In Persian]
- Basirian Jahromi, Hossein and Basirian Jahromi, Reza(2006). An Introduction to Media Literacy and Critical Thinking, *Media Quarterly*, Year 17, Issue 68, Winter 2006. [In Persian]
- Begum, D. (2012). Promoting media and information literacy: A case study of Bangladesh public sector. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Consalvo, Mia. (2012). "Cyberfeminism; Encyclopedia of New Media: Sage Reference Online", PP 109-10.
- Culver, S. H.; Jacobson, T. (2012). Media Literacy and its Method to Encourage Civi Engagement; XX, 39, Pp. 73-80.
- Daft, R. L.; Lengel, R. H. (1998). "Organizational information requirements, media richness and Hobbs, R, The Seven Great Debates in th e media literacy Movement, *The Journal of Communication*, winter, vol. 48, No 1, p 6-32, 1998.
- Darabi, A. (2016). Promotion of Media Literacy and Its Impact on Strengthened Political Development of Iranian Society. *Communication Research*, 23(86), 63-83. doi: 10. 22082/cr. 2016. 21007[In Persian]
- Darabi, Ali(2016) Promoting media literacy and its impact on strengthening political development in Iranian society, *Communication Studies Quarterly / Year 23 / Issue 2 / Series 86 / Summer 2016*. [In Persian]
- Fazelian Dehkordi, M., & Mohammadi, A. (2017). The Effect of Media Literacy on Consumption of Cultural Products Focused on Processing and Analyzing of Media Messages. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 7(28), 51-90. [In Persian]
- Ibanez, Christina Alfonso(2004) Women in Cyberspace, a New Utopia, *Women's Studies and Research*, Volume 1, pp. 32-60.
- Imani Jajarami, Hossein(2010) in a study titled "Social Consequences of the Spread of the Coronavirus in Iranian Society" *Quarterly Scientific-Specialized Journal of Social Impact Assessment*, No. 2, Special Issue on the Consequences of Corona, *Ardi Behesht* 2010. [In Persian]

- Jahangiri, Azam, Ebrahimpour, Komale, Samira(1400) Media literacy is a primary need during the coronavirus pandemic, Sixth National Conference on New Approaches in Education and Research, Mahmoudabad, <https://civilica.com/doc/1391317>[In Persian]
- Hamelink S. J. (1999). Human Development in M. Tawfik Word Communication and Information Report, 1999-2000 Unesco. PP 23-45.
- Khan, M. A.; Kamal, T.; Illiyan, A.; Asif, M. (2021) School Students' Perception and Challenges towards Online Classes during COVID-19 Pandemic in India: An Econometric Analysis. Sustainability 2021, 13, 4786. <https://doi.org/10.3390/su13094786>
- Khatibzadeh, S., banihashemi, S. M., Sobhani, A. and Alishiri, B. (2020). Investigating Iranian Women's Status in Cyberspace: A Study of Instagram Pages : Concentrating on Social Security Approach. Societal Security Studies, 10(60), 13-51. [In Persian]
- Kubey, R. (2001) Media Literacy in the information age: Current Prespectives, New Jersey: Trasaction Publishers, 2001.
- Lee, Alice Y. L. (2012). Promoting media and information literacy(MIL) in Hong Kong: A network model strategy. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Luckman, Susan. (1999). gendering the Digital Body: Feminism and the Internet" Hecate vol 25,(2), PP 36-48.
- Majidi Ghahroodi, N. and Azari, F. (2011). A Review of Internet's Role in the Promotion of Women's Social Status. Women Studies, 1(2), 87-109. [In Persian]
- Mehdizadeh, Seyed Mohammad(2012) Media Theories, Popular Thoughts and Critical Perspectives,(Second Edition), Tehran: Hamshahri. [In Persian]
- Mohseni, Manouchehr(2007) Sociology of the Information Society, Tehran, Didar Publishing, 2007. [In Persian]
- McQuail, Dennis(2009) An Introduction to the Theories of Mass Communication, Translated by Parviz Ajlali. Tehran: Media Studies and Development Office.
- Naeem,M. &Ozuem,W. (2021)"The role of social media in internet banking transition during COVID-19 pandemic: Using multiple methods and sources in qualitative research" Journal of Retailing and Consumer Services 60(2).
- Nouri, F., Jamalimoghadam, N., Edraki, M., & Mirshah, E. (2023). The Effect of Virtual Education in Parenting Skills on the Parenting Sense of Competence in First-time Mothers with a 0-2-year-old Baby: A Quasi-experimental Study. International journal of community based nursing and midwifery, 11(4), 270–277[In Persian] <https://doi.org/10.30476/IJCBNM.2023.97709.2207>.
- Reeves, Sheila. (2021). ,The Effect of Virtual Learning on Parents During COVID-19 Master's Theses. 190. <https://dx.doi.org/10.32597/theses/190/> <https://digitalcommons.andrews.edu/theses/190>
- Parirokh, Mehri; Abbasi, Zohreh(2007) Information Literacy Education; Methods and Strategies in Educating Users and Developing Information Literacy in Libraries and Information Centers(Collection of Articles). With the efforts of Rahmatullah Fattahi. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan Quds Razavi, 19-214. [In Persian]
- Parirokh, Mehri(2007) Information Literacy Education: Concepts, Methods and Programs, Tehran Librarian 2007. [In Persian]

- Salimi, S. and Fardin, M. A. (2020). The Role of Corona Virus In Virtual Education, with an Emphasis on Opportunities and Challenges. *Research in School and Virtual Learning*, 8(2), 49-60. doi: 10. 30473/etl. 2020. 53489. 3249. [In Persian]
- Sarokhani, Bagher(2006), Internet and Family in Contemporary Iran, Collection of Articles of the Conference on Women and the Internet in the Third Millennium, Tehran: IRGC Women's Affairs Office. [In Persian]
- Shokrkhah, Younes(2002) Communication Technology and Information Society, Tehran, Andishe Publications, 2002. [In Persian]
- Shokrkhah, Younes(2006) Media, Media Literacy or a Theological Article. *Media Quarterly*, 50. [In Persian]
- Singh, J. (2012). Placing media and information literacy at the core of instruction. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Surin, Vernero Tankard, James(2002). Theories of Mass Communication. Translated by: Alireza Dehghan. Tehran: University of Tehran. First edition. [In Persian]
- Tohideh, Tasneema, Seti, Hajar, Abu Bakr, Ah, Azlanshah, Syed(2024) The World is a Man's World: The Impact of Media Literacy for Women's Empowerment through Social Media Participation in Bangladesh(2024), <https://orcid.org/0000-0001-8131-9627> azalan@um.edu.my+1
- Webster, F. (2001) Theories of the Information Society, translated by Esmacil Ghadimi, Tehran: Qaseeda Sara Publications. [In Persian]
- Wilson, C. (2012). Media and information literacy: Pedagogy and Possibilities. *Comunicar* 20(39): 15- 22. Doi:10. 3916/C39-2012-02-01.
- Whitworth, A. (2012). The design of media and information literacy. Proceedings of the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies. Moscow, Russian Federation.
- Yang, H. Y., & Duan, G. C. (2020). Analysis on the epidemic factors for the corona virus disease. *Zhonghua yu Fang yi xue za zhi* [Chinese Journal of Preventive Medicine], 54, E021-E021. doi: 10. 3760/cma. j. cn112150-20200227-00196.
- Yazdi, A. mirhaedari, A. (2022). Investigating the Opportunities and Threats of Virtual Education during the Corona Epidemic from the Perspective of Farhangian University Student-Teacher. *Teacher Education Policy*, 5(1). [In Persian]
- Ziaei Parvar, Hamid(2005) Internet in Iran: A Study of the Positive and Negative Functions of the Internet and Blogs in Iran, Tehran, Abrar Cultural Institute for International Studies and Research, Tehran . [In Persian]

